

Чепелик О., кандидат архітектури,
провідний науковий співробітник
лабораторії новітніх технологій

Інститут проблем сучасного мистецтва АМУ

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ АРХІТЕКТУРНИХ ПРОСТОРІВ, СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА ТА НОВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Стаття подає аналіз навчальних нововведень та розглядає інноваційні моделі освітніх шкіл, що закладають основи взаємодії архітектурних просторів, сучасного мистецтва та новітніх технологій.

Ключові слова: *Художня освіта, сучасне мистецтво, новітні технології, взаємозв'язки, контекстуальність, концептуальність, дослідження, критичний аналіз і синтез.*

Аннотация. Чепелик О.В. Образовательный процесс: основы взаимодействия архитектурных пространств, современного искусства и новых технологий. Статья подает анализ учебных нововведений и рассматривает инновационные модели образовательных школ, которые закладывают основы взаимодействия архитектурных пространств, современного искусства и новых технологий.

Ключевые слова: *Художественное образование, современное искусство, новейшие технологии, взаимосвязи, контекстуальность, концептуальность, исследование, критический анализ и синтез.*

Annotation. Chepelyk O. Educational process: Base for the Interaction of Architectural Spaces, Contemporary Art and New Technologies. The article gives the analysis of the school innovations and examines the innovative models of educational institutions, which form the base for the interaction of architectural spaces, contemporary art and new technologies.

Keywords: *Artistic education, contemporary art, new technologies, interrelations, context, concept, research, critical analysis and synthesis.*

Постановка проблеми. Освіта належить до однієї з фундаментальних проблем у нашій країні. Не секрет, що останніми десятиріччями система художньої освіти в Україні, попри нагальні проблеми в реформуванні, не зазнала ніяких якісних змін, хіба що додався курс арт-менеджерів. Не відбулася «культурна революція», як у деяких провідних художніх академіях країн колишнього соціалістичного табору. Чи відповідають сьогодні наші неповороткі, бюрократичні, та самодостатні освітні образотворчі інституції викликам часу і чи мають вони волю до оновлення, концептуального та художнього розвитку? Здається, відповідь відома і не викликає сумнівів.

Актуальність дослідження. Суттєвим недоліком нашої нинішньої художньої школи є прірва, що відділяє її від сучасного мистецтва, мистецькі інститути замкнені на собі і, або взагалі не взаємодіють з актуальною практикою, або роблять це вкрай упереджено. В той час, як сучасне мистецтво не існує поза контекстом, взаємодія мистецтва з економікою, політикою, комунікаціями, екологією, виробництвом є визначальною в його розвитку. Сама ж освіта у сфері сучасного мистецтва направлена на освоєння системи причинно-наслідкових схем, що робить можливим вільне сприйняття, продукування думок і дій, вписаних в умови виробництва сучасного мистецтва, та на освоєння механізмів проблематизації всіх системних елементів арт-світу. Хоча проблематизація виявляється, перед усім, через розширення традиційних дисциплінарних меж, через вторгнення в інші сфери гуманітарного знання з теорією новітніх технологій, включно. Підтримка критичної здатності до артикульованих актів вирізнення та точність в роботі з інтелектуальним інструментарієм є завданням художньої освіти.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. 1997 року у США я читала лекції в різних університетах навколо Балтимору (Університет Вашингтонського округу, Мерілендський університет в окрузі Балтимор, Мерілендський арт-коледж в Балтиморі). Як «запрошений художник», була задіяна в практиці семінарів та майстерень (workshops), на яких мені доводилося публічно аналізувати роботи студентів, де основним інструментом сучасної художньої освіти стає критика. Отож, мала можливість порівняти різні системи художньої освіти – американську, європейську та нашу, що практикували в Київському Художньому інституті (зараз – Національна Академія образотворчих мистецтв та архітектури).

Аналізуючи останні дослідження і публікації, слід зазначити, що проблем діяльності вищих закладів освіти в Україні, шляхів удосконалення, раціоналізації управління закладами освіти, адаптації до нових ринкових умов, особливостей надання освітніх послуг та наближення їх до світових стандартів торкаються праці Р.Антонюк, В.Барановського, А.Бичко, Д.Гарасіної, І.Зязюна, В.Зубка, В.Козакова, К.Корсака, О.Кузь, В.Кушніра, В.Подкопаєва, О.Тимошенка, А.Чебикіна, В.Чернеця, В.Шейка, В.Шульгіної.

Надійшла до редакції 5.03.2010

А.Чебикін розглядає культуротворчий аспект художньої освіти в Україні ХХІ століття, М.Яковлев та В.Щербак – витоки та поступ мистецького навчального закладу на сучасному етапі, Р.Шагало – мистецьку освіту в ідеології державотворення України та європейських країн, а О.Дубовик аналізує культурологічне забезпечення університетської освіти в США. О.Рудницька розглядає спрямованість загальної та мистецької педагогіки на розвиток у людини спеціальних здібностей і смаку, естетичного досвіду і ціннісних орієнтирів [1, 118]. В.Кушнір зазначає, що прагнення до оптимального поєднання диференціації та інтеграції стає характерною рисою сьогодення [2, 36]. Б.Юсов, Г.Шевченко стверджують, що наукова концепція взаємодії та інтеграції мистецтв у навчанні ефективно формує усвідомлення різних функцій мистецтва. Проблем, що розглядає наука синергетика – теорія самоорганізації системи освіти, яка досліджує її механізми, торкалися праці таких науковців, як А.Боблоянц, О.Князева, Г.Ніколіс, І.Пригожин, І.Стенгерс, Г. Хакен. Системно-синергетичний підхід до розуміння педагогічної реальності використовували у своїх дослідженнях В.Крилов, В.Лутай, Л.Новикова, В.Редюхін, В.Розін, С.Шевельова. Пріоритетність культурологічного підходу у навчанні розглядається такими науковцями, як С.Волков, Л.Кондрацька, Н.Миропольська, О.Рудницька, О.Шевнюк, О.Щолокова. Антропологічна концепція культурологічної підготовки торкаються роботи таких дослідників, як Л.Виготський, Б.Мещеряков, І.Зязюн, О.Олексюк, Г.Шпет, Є.Ямбург.

Проблемі інформатизації вищої освіти присвятили свої праці В.Биков, Ю.Долгоруков, К.Зуєв, І.Носова, С.Сисоєва, М.Шкіль. В.Баженов, В.Барбарук, І.Булах, І.Голіцин, В.Гуменюк, І.Жуков, І.Карімов досліджують створення новітніх комп'ютерних технологій навчання у вищій школі, а І.Богданова, Ю.Васьков, М.Жалдак, Л.Панченко, Т.Тихонова, О.Трофімов психолого-педагогічне забезпечення комп'ютерних технологій.

У процесі підготовки фахівців мистецького профілю методично поступово оновлюються новими технологічними рішеннями, про що писали В.Бутенко, О.Кайдановська, С.Мельничук, Н.Миропольської, О.Олексюк, Г.Шевченко. Формування інформаційної культури студентів у галузі мистецької педагогіки було досліджено М.Близнюк, нові інформаційні технології графічної підготовки студентів розглядала М.Юсупова, а комп'ютерні технології як засіб творчої навчальної діяльності – Т.Трубчанінова.

Системні дослідження в педагогіці вищої школи ґрунтуються на різних аспектах теорії систем та її застосуванні, які розглядали В.А.фанасєв, Л.Берталанфі, І.Блауберг, Д.Гвішіані, Дж. Клір, М.Месарович, В.Садовський, Б.Юдін, Ю.Бабанський, В.Безпалько, Б.Гершунський, М.Голубів, С.Гончаренко, В.Кан-Калик, Н.Кузьміна, В.Лутай, В.Семиченко, В.Симонов, М.Станкин, І.Підласий розробляли і впроваджували системні методи навчання.

Можна поставити під сумнів тезу, що сьогодні вища школа України характеризується підвищеною

інтенсивністю інноваційних процесів, яку висунули А.Єрмоленко, С.Клепко, М.Култаєва. І.Богданова визначає принцип інноваційності в освіті як впровадження нових технологій навчання, які зможуть забезпечити зміну стереотипів мислення, підходів до навчання. Соціологічні дослідження О.Навроцького доводять необхідність проведення організаційно-управлінських інновацій. На думку В.Орлова, активне формування інноваційних процесів у мистецькій освіті включає цілеспрямоване практичне моделювання діючих освітніх проектів [4, 37].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У постіндустріальному світі радикальних процесів міграції населення, ідентичностей та культур, масивної кількості змін, гіперлінкової інформації, і широко розповсюджених масмедіа, нашим учбовим системам потрібно вчити студентів стати глобальними мислителями, що «вільно мандрують різноманітними культурами, досліджуючи їх спільні та відмінні риси» [1, 86] та розвивають широкий діапазон можливостей, що наші нинішні підходи до навчання просто не підтримують. У сьогоднішньому світі виклики життя вимагають від викладача концептуального учбового плану, а від студента синтезованої цілісної ідеї в навчанні і дослідженні (концепції, що проблематизує) і розуміння когнітивної естетики (краси критичного погляду). Аби і наші викладачі мистецької освіти реалізували це, залишається один шлях – визнати, що в мистецтві йдеться не лише про віртуозність виконання і придбання навичок, але також про спосіб мислення. Мистецтво виробляє емоційні відповіді, але мистецтво діє також як пізнавальні практики. Потрібно вчити студентів: 1) мати справу з великою кількістю інформації; 2) навичкам глобальної комунікації; 3) бути самокерованими і розуміти як організувати своє подальше безупинне навчання.

Окрім знання професії, технічних прийомів, відчуття матеріалу, на заході заохочується не тільки новаторський пошук, притаманний модернізму, але найбільше – адекватність сучасному дискурсу, на щастя, останній не був неприступною територією. У США у програмі поруч з майстер-класами визнаних митців, архітекторів, критиків та теоретиків сучасного мистецтва (М.Рослер, Р.Краус, Л.Манович, Е.Хухтамо, М.Ботта, Ф.Гері, З.Хадід, лекції яких я відвідала) практикуються лекції провідних філософів, які читаються без огляду на рівень підготовки студентів. Сьогодні фрагментація, нарочита розірваність інформації, має неабияку перспективу, і в цій моделі, чим більш фрагментована освіта, тим більш цінними виявляються фундаментальні знання. В нинішній ситуації метод фрагментації, завищення інтелектуальної планки діє як ефективний прийом задля досягнення цілого.

Новизна. Концепція – генеральна ідея, яка об'єднує, надихає і резонує з устремліннями учнів, багата можливостями, що дозволяє викладачам і студентам працювати разом у різних напрямках, є рефлексією на суспільні процеси і, зазвичай, має

як метафоричний, так і конкретні елементи. Коли учбовий план організовано навколо концепцій, є простір для постановки багатьох питань, для багатьох підходів до навчання і для багатьох результатів в межах студентської роботи в різних дисциплінах і матеріалах. Концепція – це позачасова, універсальна, і абстрактна ментальна конструкція, що знаходиться на вищому рівні абстракції, ніж теми або факти.

Нашим викладачам не потрібно думати концептуально, коли вони створюють учбовий план. Вони, зазвичай, планують теми, матеріали, техніки, або заходи замість концепцій, які потрібно донести. Стандарти, на які орієнтуються викладачі у своїх учбових планах часто завузькі. Постановка ж проблеми дозволяє викладачам згуртуватися навколо таких стандартів і значень, щоб інтегрувати зміст і розбудувати роботу один одного, базуючись на взаємозв'язках та взаємодії.

Мета статті – дослідити освітній процес, що закладає основи взаємодії архітектурних просторів, сучасного мистецтва та новітніх технологій.

Постановка завдання:

- 1) Проаналізувати парадигматичні суспільні та культурні зміни, що призвели до фундаментального переосмислення, визначення та організації освітнього процесу.
- 2) Визначити нові принципи освітнього процесу.
- 3) Розглянути інноваційні моделі освітніх художніх шкіл.

Методологічне або загальнонаукове значення. Концептуальний підхід дозволяє викладачам поєднувати навчання через учбовий план (міждисциплінарний погляд) і через бали (“спіральний учбовий план”, в якому задіяна проблематика, що переглядається з більшою глибиною на протязі усієї шкільної кар’єри студента). Можна запропонувати *нові основи*, аби допомогти студентам відповісти на критичні питання: 1) *вибір життєвого шляху*: Хто я і куди я йду? Питання ідентичності і мети; 2) *багатожанровість і комунікативні засоби*: Що є для мене головним і як я спілкуюся зі світом? 3) *Активне громадянство*: Які у мене права і обов’язки в суспільстві, культурі й економіці? 4) *Середовище і технології*: Як я описую, аналізую і формую світ навколо себе? Здається, це є найперспективнішим шляхом, і викладачі-художники відіграють важливу роль, в забезпеченні досягнень в учбовому плані, аби експерименти на *нових основах* мали конкретні, інноваційні та виразні результати.

Студентам з перших днів, крок за кроком, допомагають віднайти власну нішу в сучасному світі. Звичайно, вражало знання новітніх технологій, технічна оснащеність, доступність комп’ютерів, монтажного обладнання, цифрових відеокамер і таке інше. Про те, щоб відкрити у нас курс художників інсталяції, перформенсу, медіа-арту, public art, мистецтва взаємодії доводиться лише мріяти, та й то лише в альтернативних візуальних студіях.

Освітні заклади у Великобританії провели опитування серед студентів, аби визначити критерії для

оцінки студентських вмінь: 1) визначати проблематику і вимоги; 2) встановлювати зв’язки і бачити взаємодії; 3) передбачати наслідки; 3) досліджувати ідеї, дотримуючись вільного вибору; 4) критично оцінювати ідеї, дії та результати. Ці критерії, запропоновані самими студентами, не лише оцінюють їх творчий потенціал, але й змінюють погляд на учбовий процес як на організацію мистецької взаємодії. А також їх використання допомогло б і нашим викладачам та художникам рухатися в напрямку до більш сучасних підходів як в мистецтві, так і в освіті.

Викладення основного матеріалу. Тричі в ХХ сторіччі новаторські художні концепції виникали в рамках освітніх закладів: у 20-і роки модернізм пов’язується з Баухаузом, у 60-і – поняття гуманізм, соціальна філософія і антропософія та ідеї соціальної скульптури з викладацькою діяльністю Джозефа Бойса в Дюсельдорфській Академії образотворчих мистецтв в Європі, послуги Інтернету (чи Уїтні ISP) з програмою Уїтні музею в Нью-Йорку, що допомогла розпочати мистецьку кар’єру багатьом художникам, включаючи Джуліана Шнабеля та Ріркріта Тіраванію. Діагностично точне попадання митця в хворобливі «розломи» сучасності, де за висловом Вальтера Беньяміна поєднані найважливіші моменти історії, є основною мотивацією для його устремління до діяльної співучасті та залучення до проблемних та замовчуваних соціальних зон [6, 111]. Наші ж художні школи все ще дуже схожі на описані Мішелем Фуко інституції ХІХ сторіччя і, якщо вони не відкриють двері змінам, то залишаться безнадійно застарілими як «Академія ХІХ сторіччя з появою постімпресіонізму» [7, 83], адже з експериментами незалежних мистецьких шкіл нового типу навчальний ландшафт уже дуже змінився. Справжніми центрами анти-академічного мислення в освітніх експериментах стали віденський Арт-Клуб, створений Аріаною Мюллер та Ліндою Білда та група UR, створена Фабрісом Юбером у Франції 1994 року. Аналогічні процеси відбувалися у Великобританії, Італії та скандинавських країнах. Наприклад, Школа Мікеланджело Пістолетто в Біелла, що виникла як реакція на новий стан сучасного світу після падіння Берлінської стіни, реалізує мультидисциплінарний проект «Cittadellarte» / «Мистецька твердиня» з програмою альтернативної художньої освіти «Університет Ідей» (UNIDEE), орієнтованою на дослідницькі практики, що сприятимуть відповідальним суспільним трансформаціям. Мікеланджело Пістолетто декларував: “Мистецтво – найчутливіше і всестороннє втілення думки, і для митця прийшов час перейняти на себе відповідальність за встановлення комунікації між будь-якою людською діяльністю, від економіки до політики, від науки до релігії, від освіти до етики, а точніше, у всіх сферах соціальної тканини” [8]. У Східній Європі теж проявилось палке бажання змін, достатньо потрапити до Нової академії в Вільнюсі, чи в Клюй в Румунії, щоб в цьому пересвідчитися особисто; авторитарні практики старої професури вже не придатні для покоління, сформованого в посткомуністичному суспільстві.

Усе вищезазначене дає змогу зробити **наступні**

висновки:

- 1.Парадигматичні суспільні та культурні зміни призвели до фундаментального переосмислення, визначення та організації освітнього процесу.
- 2.Розроблені нові принципи освітнього процесу: контекстуальність, концептуальність, дослідницький підхід, критичний аналіз і синтез, громадянська позиція, міждисциплінарна креативність, комунікативність, інновація з використанням новітніх технологій, гнучкість, здатність до роботи в команді.
- 3.Виникли інноваційні моделі освітніх шкіл з рядом нововведень як в навчальному процесі так і в художніх практиках, що виступають каталізатором соціальних і культурних трансформацій.

Перспективи використання результатів

дослідження полягають в узагальненні міжнародного досвіду, проблем і перспектив освітнього процесу як художнього опору процесу переприсвоєння світу всередині глобальної соціальної сфери. Теоретичне висвітлення невідкладних проблем, гостро актуальних для мистецького освітнього процесу ХХІ століття, сприятиме використанню базових положень та результатів дослідження у навчальних програмах, підготовці науково-методичних розробок, формуванні лекційних курсів. Окрім педагогічного та соціологічного аспектів, подальші розвідки у даному напрямку впливатимуть також на стратегії розвитку поточного мистецького процесу. Аналіз формування та розвитку теоретичної думки та практики показав, що проблема створення сучасного продукту взаємодії архітектурних просторів, сучасного мистецтва та новітніх технологій, поза відсутністю розробленої державної культурної політики, є також проблемою перебудови професійної свідомості, естетичних та філософських поглядів митців, від творчої спрямованості яких залежить формування відкритого громадянського суспільства.

Бібліографія:

1. *Кушнір В.А.* Теоретико-методологічні основи системного аналізу педагогічного процесу вищої школи: Автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2003. – 39 с.
2. *Орлов В.Ф.* Педагогічні інновації в галузі мистецької освіти // Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент: Збірник наукових праць / В.М. Мадзігон (гол.ред.). – К.: ТОВ «ТОНАР», 2007. – С. 33 – 38.
3. *Рудницька О.П.* Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
4. *Руперт Джон* Сучасне мистецтво України періоду Незалежності: 100 імен. – К.: Видавництво «Мысль», 2008. – 640 с.
5. *Беньямін В.* Вибране. / Пер. з нім. Ю. Рибачук, Н. Лозинська. – Львів: Літопис, 2002. – 214 с.
6. *Robert Fleck* New forms of arts schools. – Criticism, legitimacy and transgression. European Journal of Arts Education. Vol. III, issue 2-3, 2001. – P. 83.
7. *Michelangelo Pistoletto* "Progetto Arte manifesto, 1994" [WWW документ]. – Доступний з: <http://unidee.cittadellarte.it/index.php>.